

Analyse

11. maj 2023

Stigende mistrivsel blandt piger og unge i ø-kommunerne

Af Kasper Hjalager Albrechtsen og Emilie Kieler

Undersøgelser viser, at der er stigende mistrivsel blandt unge. Denne analyse viser, at den stigende mistrivsel rammer en bred gruppe af unge, men at mistrivsel særligt er steget blandt piger og unge i ø-kommunerne og Vestsjælland.

Analysen viser:

- Andelen af unge med lav trivsel i folkeskolen er steget fra ca. 9 pct. i skoleåret 2014/2015 til 12 pct i 2021/2022. En del af denne stigning kan skyldes coronakrisen, herunder nedlukninger.
- Der er tydelig sammenhæng mellem mistrivsel og socioøkonomiske faktorer. Fx er der ca. 3 pct.-point lavere sandsynlighed for at have lav trivsel, hvis eleven er fra en højindkomstfamilie sammenlignet med, hvis eleven er fra en lavindkomstfamilie.
- Efterkommere fra ikke-vestlige lande trives bedre sammenlignet med elever med dansk oprindelse og samme socioøkonomiske baggrund.
- Andelen af piger, der mistrives, er steget markant mere end andelen af drenge.
- Der er størst sandsynlighed for at have lav trivsel, hvis man bor på Samsø eller i Syd- og Vestsjælland.
- Sandsynligheden for lav trivsel er siden 2015 steget mest i ø-kommunerne og Syd- og Vestsjælland.

Kontakt

Seniorøkonom
Kasper Hjalager Albrechtsen
Tlf. 2645 6082
E-mail kha@kraka.dk

Sammenfatning

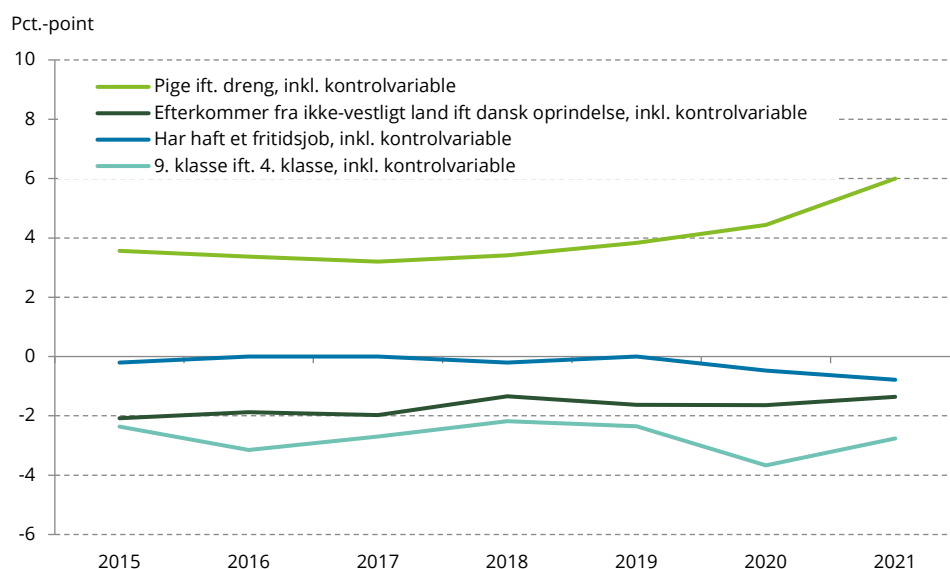
Stigende fokus på mistrivsel blandt unge

Gennem de seneste ti år har et stort antal undersøgelser vist stigende mistrivsel blandt unge, og der er kommet et enormt fokus på problemet. For at undersøge, hvilke årsager der kan være medvirkende til de unges faldende trivsel, er det relevant at se på, hvilke faktorer der påvirker unges trivsel. I denne analyse undersøger vi hvilke baggrundskarakteristika, der hænger sammen med sandsynligheden for mistrivsel for den enkelte set over perioden fra 2015 til 2021.

Flere piger mistrives

Analysen finder, at socioøkonomiske faktorer, herkomst og køn har betydning for unges trivsel. Denne betydning ændres også i den relativt korte periode, vi betragter. Fx er mersandsynligheden for at have lav trivsel, når man er pige ift. at være dreng, tæt på fordoblet fra ca. 3,2 til 6 pct.-point i perioden fra skoleåret 2014/2015 til 2020/2021, jf. figur 1. Det betyder, hvis sandsynligheden for at have lav trivsel som dreng er 11 pct., er sandsynligheden som pige 17 pct. Hvis man sammenligner med udviklingen i øvrige udvalgte elevkarakteristika - fritidsjob, herkomst og alder - er det tydeligt, at der er sket noget markant med pigernes trivsel i de senere år.

Figur 1 Relativ sandsynlighed for lav trivsel fordelt på udvalgte faktorer, 2015-2021

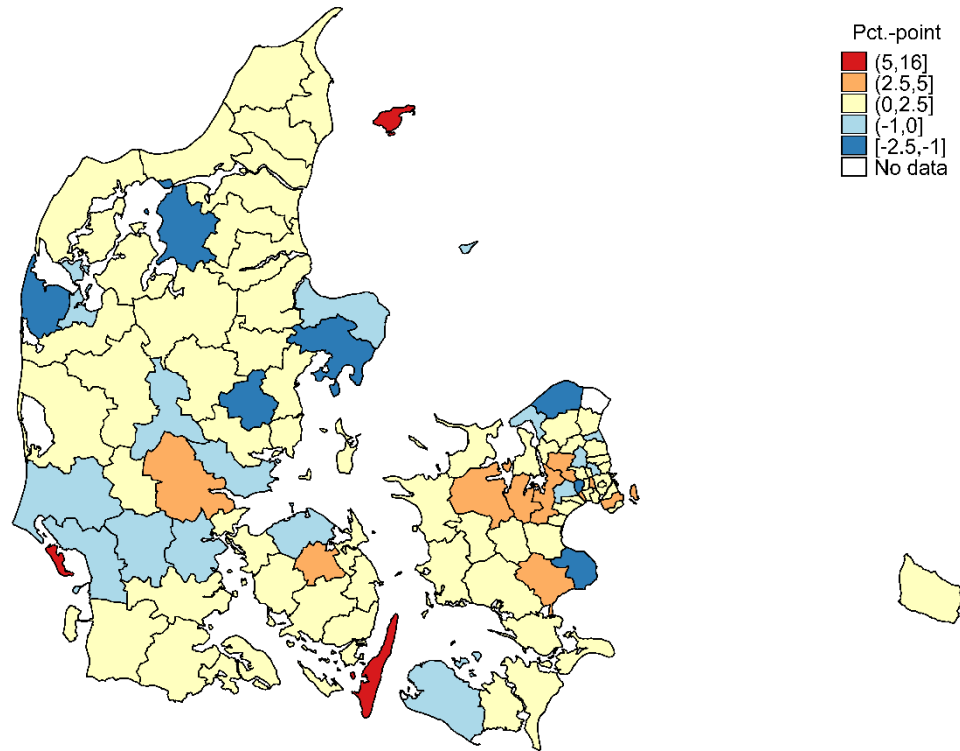

Anm.: Figuren angiver, hvordan de forskellige faktorer påvirker sandsynligheden for, at eleven har lav trivsel, når der tages højde for de øvrige faktorer vist i figur 4 samt klassestrin, års- og skoleeffekter (inkl. kontrolvariable). Udviklingen i faktorernes betydning over tid er estimeret ved at interagere hver faktor med årstal i en regressionsmodel.

Mistrivslen er steget mest i Vest- og Sydsjælland

Vi finder også, at der er store geografiske forskelle på trivsel. Dette kan være drevet af forskelle i de socioøkonomiske faktorer mm. på tværs af kommuner. Men når vi tager højde for en række af disse faktorer, er sandsynligheden for mistrivsel mindst i Vestjylland og højest i Vest- og Sydsjælland samt på Samsø. Udviklingen i sandsynligheden for lav trivsel fra 2015 til 2021 på tværs af kommuner, er steget mest i Vest- og Sydsjælland og ø-kommunerne Langeland, Læsø og Fanø.

Figur 2 Ændring i trivsel på kommune-niveau i perioden 2015 til 2021 sammenlignet med Helsingør kommune

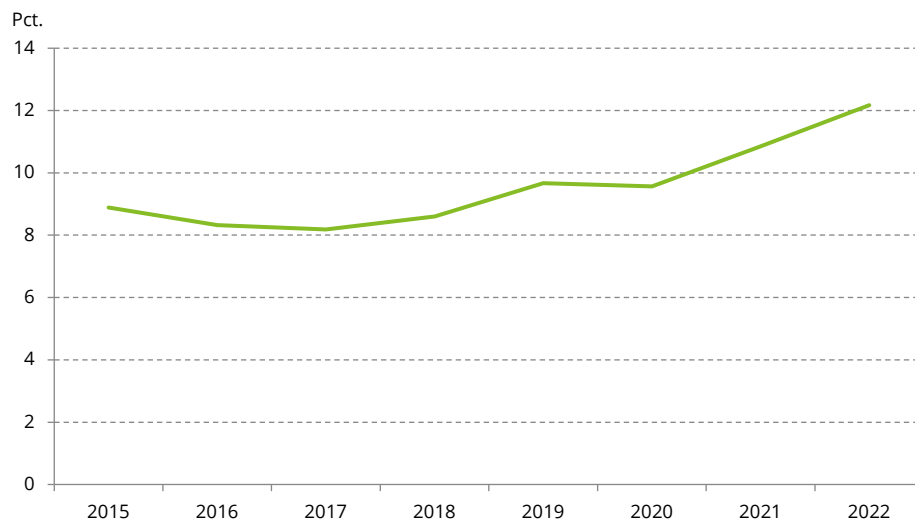
Anm.: Figuren angiver, hvordan betydningen af bopæl har ændret sig mellem 2015 og 2021 sammenlignet med Helsingør kommune. Der sammenlignes med Helsingør kommune, da det er mediankommunen målt på andelen af unge med lav trivsel. Der er kontrolleret for baggrundsvariablene i figur 4 samt tidseffekter.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre og BUVM's nationale trivselsundersøgelse.

1. Indikator for lav trivsel

Andelen med lav trivsel er steget

Børne- og Undervisningsministeriet har på baggrund af den nationale trivselsundersøgelse lavet en indikator for, om en elev i 4.- 9. klasse har lav trivsel, læs mere om indikatoren i afsnit 5. Andelen af unge i 4. til 9. klasse med lav trivsel er vokset fra ca. 9 pct. i 2015 til 12 pct. i 2022, jf. figur 3. Den generelle sandsynlighed for lav trivsel har altså været ca. 10 pct. i den betragtede periode. Det bør bemærkes, at trivslen i sidste del af perioden i høj grad kan være påvirket af coronakrisen, hvor fysisk undervisning og en masse aktiviteter for de unge var nedlukket i perioder.

Figur 3 Andel med lav trivsel i folkeskolen i 4. til 9. klasse, 2014/2015 til 2021/2022

Anm.: Figuren viser andelen med lav trivsel fra skoleåret 2014/2015 til 2021/2022.

Kilde: BUVM's nationale trivselsundersøgelse.

Mange andre undersøgelser viser stigende mistrivsel

Udover den nationale trivselsmåling fra BUVM finder mange andre undersøgelser også en tendens til stigende mistrivsel blandt unge. Fx er andelen af personer under 30 år, som har en moderat psykisk sygdom såsom depression mere end tredoblet siden 2002.¹ Skolebørnsundersøgelsen viser, at ensomheden blandt unge er steget markant siden 1988.² Den Nationale Sundhedsprofil 2021 viser, at der i perioden 2010 til 2021 har været en stigning på hhv. 10 og 20 pct.-point i andelen af 16 til 24-årige hhv. drenge og piger med en lav score på den mentale helbredsskala.

2. Forskellige faktorerers betydning for trivsel

Vi undersøger betydningen af forskellige faktorer

I det følgende undersøger vi hvilke baggrundskarakteristika, der hænger sammen med sandsynligheden for lav trivsel for den enkelte. Vi anvender en lineær regressionsmodel til at beregne sammenhængen mellem en række faktorer på elevernes sandsynlighed for at have lav trivsel defineret i afsnit 5. Modellen giver mulighed for at måle, hvordan hvert enkelt karakteristikum korrelerer med sandsynligheden for mistrivsel, når man samtidig kontrollerer for de øvrige karakteristika, som vi kan måle. Dvs., vi sammenligner forskellen i trivsel for elever, som så vidt muligt ligner hinanden på alle de øvrige målte parametre end den betragtede parameter. Læs mere om metoden afsnit 5.

Større risiko for mistrivsel ved en lavindkomstfamilie

Vores beregninger viser, at socioøkonomiske faktorer har en tydelig sammenhæng med unges trivsel. Fx er der ca. 3 pct.-point lavere sandsynlighed for at have lav trivsel, hvis eleven er fra en højindkomstfamilie sammenlignet med, hvis eleven er fra en lavindkomstfamilie, når der samtidig tages højde for en række relevante faktorer samt tids- og skoleeffekter, jf. figur 4.³

Efterkommere har bedre trivsel

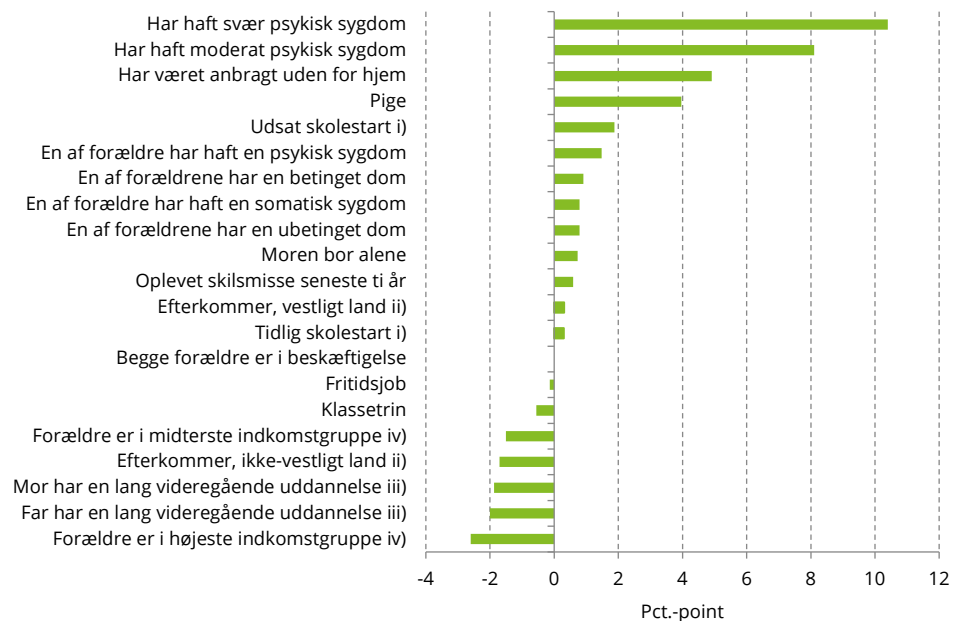
Samtidig vil elevens karakteristika også hænge sammen med trivsel. Som allerede nævnt, er der en tæt sammenhæng mellem psykisk sygdom og mistrivsel. Derudover har efterkommere fra ikke-vestlige lande knap 2 pct.-point lavere sandsynlighed for at have lav trivsel sammenlignet med unge med dansk oprindelse, når man tager højde for de øvrige faktorer. Piger har samtidig markant større sandsynlighed for lav trivsel end drenge. Vi ser i det følgende nærmere på, om disse faktorer har ændret sig over tid.

¹ Kilde: Landspatientregisteret.

² Skolebørnsundersøgelsen er fra Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), se <https://www.hbsc.dk/>.

³ Lavindkomstfamilie betyder, at forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. laveste. Omvendt er en højindkomstfamilie en familie, hvor forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. højeste.

Figur 4 Relativ sandsynlighed for lav trivsel fordelt på udvalgte faktorer

Anm.: Figuren angiver, hvordan de forskellige faktorer påvirker sandsynligheden for, at eleven har lav trivsel, når der tages højde for de øvrige faktorer samt klassetrin, års- og skoleeffekter (se model (1) i boks 1). Parameterestimaterne er estimeret som en lineær sandsynlighedsmodel og er signifikante, hvis søjlen er udfyldt. i) Sammenlignet med børn der har en forventelig alder i forhold til deres klassetrin. ii) Sammenlignet med børn født i januar, og har en forventelig alder i forhold til deres klassetrin. iii) Sammenlignet med børn af dansk oprindelse. iii) Sammenlignet med grundskoleuddannelse. iii) Sammenlignet med børn fra en lavindkomstfamilie. Lavindkomstfamilie betyder, at forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. laveste. Omvendt er en topindkomstfamilie, hvor forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. højeste.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre og BUM's nationale trivselsundersøgelse.

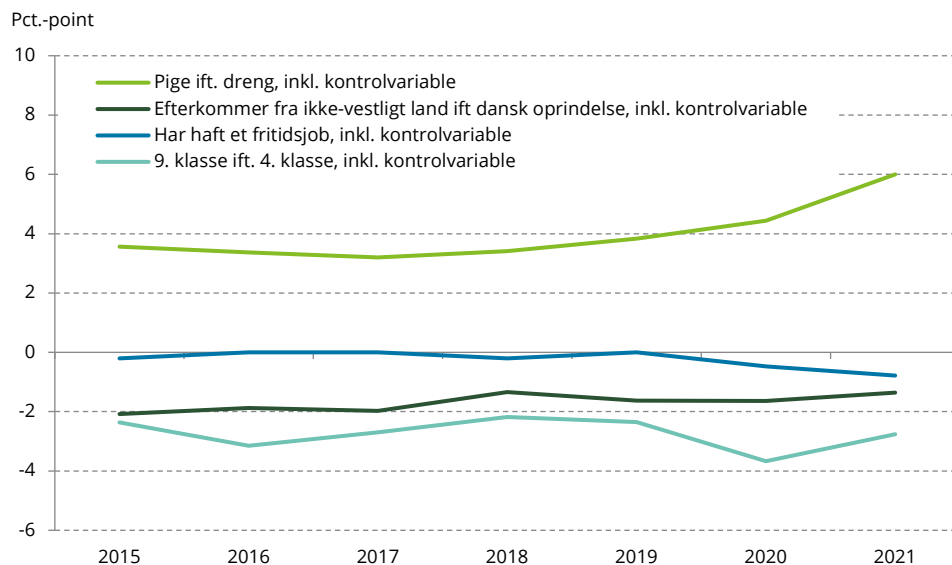
3. Forskelle over tid

Flere piger mistrives

Mersandsynligheden for at have lav trivsel, når man er pige ift. at være dreng, er knap fordoblet fra ca. 3,2 til 6 pct.-point i perioden fra skoleåret 2014/2015 til 2020/2021, jf. figur 5. I 2021 påvirker det således sandsynligheden for at have lav trivsel mere, hvis du er pige i forhold til at være dreng, end hvis du har været anbragt i forhold til ikke at have været anbragt.⁴ Hvis man sammenligner med udviklingen i øvrige udvalgte elevkarakteristika, fritidsjob, herkomst og alder, er det tydeligt, at der er sket noget markant med pigernes trivsel i de senere år. Særligt skoleåret 2020/2021 var påvirket af coronakrisen, og nedlukningen af samfundet samt hjemmeskolingen kan muligvis have påvirket piger mere negativt end drenge.

⁴ Tallene i Figur 4 er beregnet for hele perioden, og set over hele denne periode er der større sandsynlighed for lav trivsel, hvis eleven har været anbragt end at være pige isoleret set. Men hvis man kun kigger på 2021, er sandsynligheden for at have lav trivsel højere, hvis du er pige i forhold til at være dreng, end at have været anbragt i forhold til ikke at have været anbragt.

Figur 5 Relativ sandsynlighed for lav trivsel fordelt på udvalgte faktorer, 2015-2021

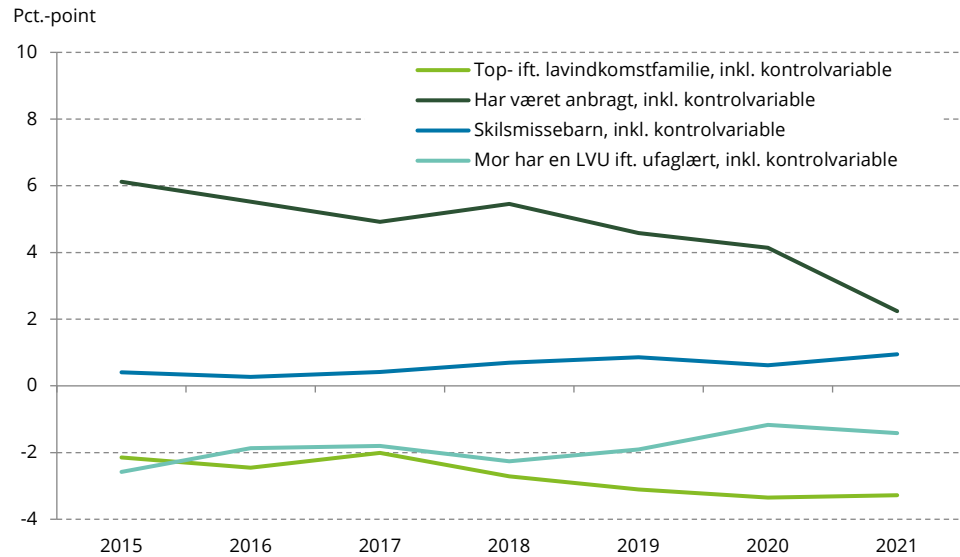

Anm.: Figuren angiver, hvordan de forskellige faktorer påvirker sandsynligheden for, at eleven har lav trivsel, når der tages højde for de øvrige faktorer vist i figur 4 samt klassetrin, års- og skoleeffekter (inkl. kontrolvariable). Udviklingen i faktorernes betydning over tid er estimeret ved at interagere hver faktor med årstal i en regressionsmodel.

Kilde: Danmarks Statistiks registre, BUVM's nationale trivselsundersøgelse og egne beregninger.

Den stigende mistrivsel rammer bredt

Vi har set nærmere på betydningen af udvalgte socioøkonomiske faktorer over tid med henblik på at undersøge, om den stigende mistrivsel gælder for bestemte grupper. Der er ikke et entydigt billede af, det fx i stigende grad er unge med en relativ stærk social baggrund, der mistrives mere, jf. figur 6, selvom visse indikatorer trækker i denne retning. Sandsynligheden for at have lav trivsel, når man er i en højindkomstfamilie sammenlignet med i en lavindkomstfamilie, faldet i den betragtede periode. Omvendt er sandsynligheden steget for elever med en mor med lang videregående uddannelse sammenlignet med elever, hvor moren kun har en grundskoleuddannelse. Derudover er sandsynligheden for at have lav trivsel, når man har været anbragt, faldet markant relativt til sandsynligheden for børn, der ikke har været anbragt.

Figur 6 Relativ sandsynlighed for lav trivsel fordelt på udvalgte faktorer, 2015-2021

Anm.: Figuren angiver, hvordan de forskellige faktorer påvirker sandsynligheden for, at eleven har lav trivsel, når der tages højde for de øvrige faktorer vist i figur 4 samt klassetrin, års- og skoleeffekter (inkl. kontrolvariable). Topindkomstfamilie er hvor, forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. højeste og måles relativt til elever, hvor forældrenes familieækvivalerede disponible indkomst er blandt de 20 pct. laveste. Mor med en lang videregående uddannelse måles relativt til en ufaglært mor. Udviklingen i faktorernes betydning over tid er estimeret ved at interagere hver faktor med årstal i en regressionsmodel.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre og BUVM's nationale trivselsundersøgelse.

4. Geografiske forskelle

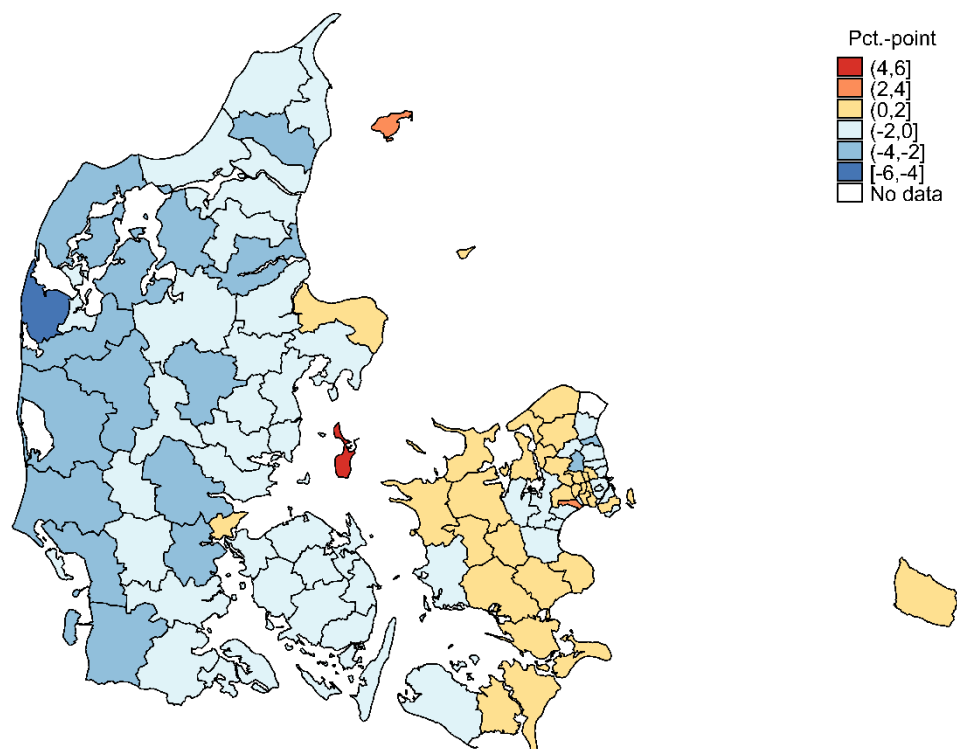
Flest udsatte børn i Vestsjælland og Langeland

Der er en koncentration af børn med lav trivsel særligt i Vest- og Sydsjælland. Dette kan være drevet af forskelle i de socioøkonomiske faktorer mm. på tværs af kommuner. Hvis en kommune har en relativt stor andel af unge med en lav socioøkonomisk baggrund, vil andelen med mistrivsel alt andet lige være højere, jf. figur 4.

Større risiko for mistrivsel i nogle kommuner

Vi har derfor undersøgt forskelle i omfanget af mistrivsel på tværs af kommuner, når der er taget højde for den række af faktorer. Forskelle mellem kommuner vil dermed i højere grad være et udtryk for, hvor gode kommunens institutioner og borgere er til at reducere mistrivsel. Forskelle kan dog også dække over faktorer i kommunen, der påvirker trivslen, men som vi ikke kan observere. I Lemvig kommune er der fx 4 pct.-point mindre sandsynlighed for at have lav trivsel sammenlignet med, hvis eleven boede i Helsingør kommune, jf. figur 7. Til gengæld er der 6 pct.-point større sandsynlighed for at have lav trivsel, hvis eleven bor i Samsø kommune sammenlignet med Helsingør kommune. Generelt er sandsynligheden lavest i Vestjylland og højest i Vest- og Sydsjælland.

Figur 7 Forskel i sandsynlighed for lav trivsel sammenlignet med Helsingør kommune

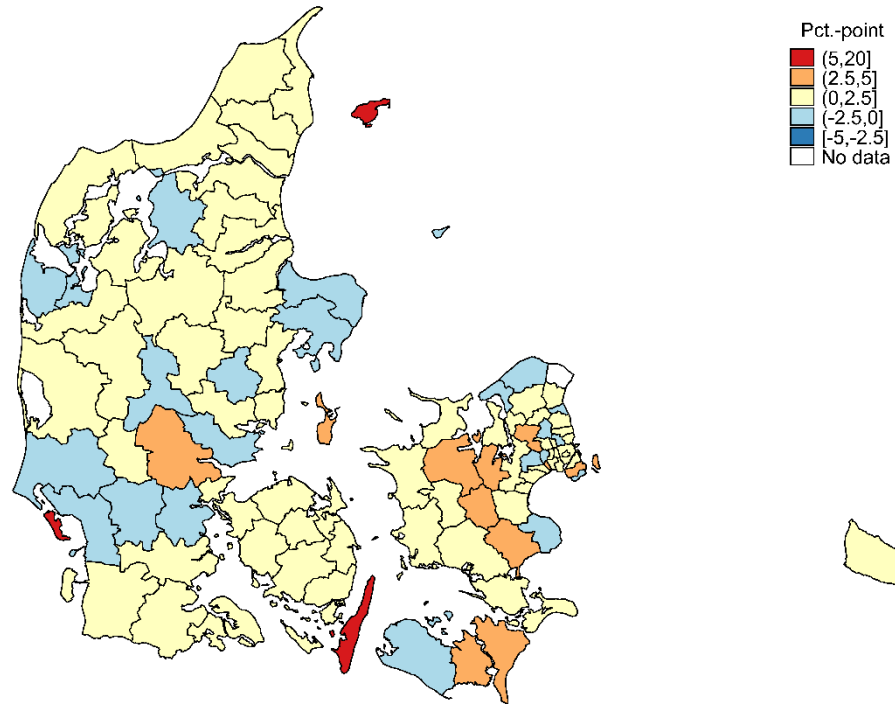
Anm.: Figuren angiver, hvordan bopæl i de forskellige kommuner påvirker sandsynligheden for, at eleven har lav trivsel i forhold til, hvis eleven boede i Helsingør kommune. Der sammenlignes med Helsingør kommune, da det er mediankommunen målt på andelen af unge med lav trivsel. Der er kontrolleret for baggrundsvariablene i figur 4 samt tidseffekter.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre og BUVM's nationale trivselsundersøgelse.

Mistrivslen er også steget mest i Vest- og Sydsjælland

Når man ser på udviklingen i sandsynligheden for lav trivsel fra 2015 til 2021 på tværs af kommuner, er der ikke et entydigt billede, jf. figur 8. De er dog steget mest i Vest- og Sydsjælland udover ø-kommunerne Læsø, Langeland og Fanø. Ø-kommunerne har dog generelt ret få observationer, og resultaterne herfra kan derfor være forbundet med større usikkerhed.

Figur 8 Ændring i betydning af kommunen i perioden 2015 til 2021 sammenlignet med Helsingør kommune

Anm.: Figuren angiver, hvordan betydningen af bopæl har ændret sig mellem 2015 og 2021 sammenlignet med Helsingør kommune. Der sammenlignes med Helsingør kommune, da det er mediankommunen målt på andelen af unge med lav trivsel. Der er kontrolleret for baggrundsvariablene i figur 4 samt tidseffekter.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registre og BUVM's nationale trivselsundersøgelse.

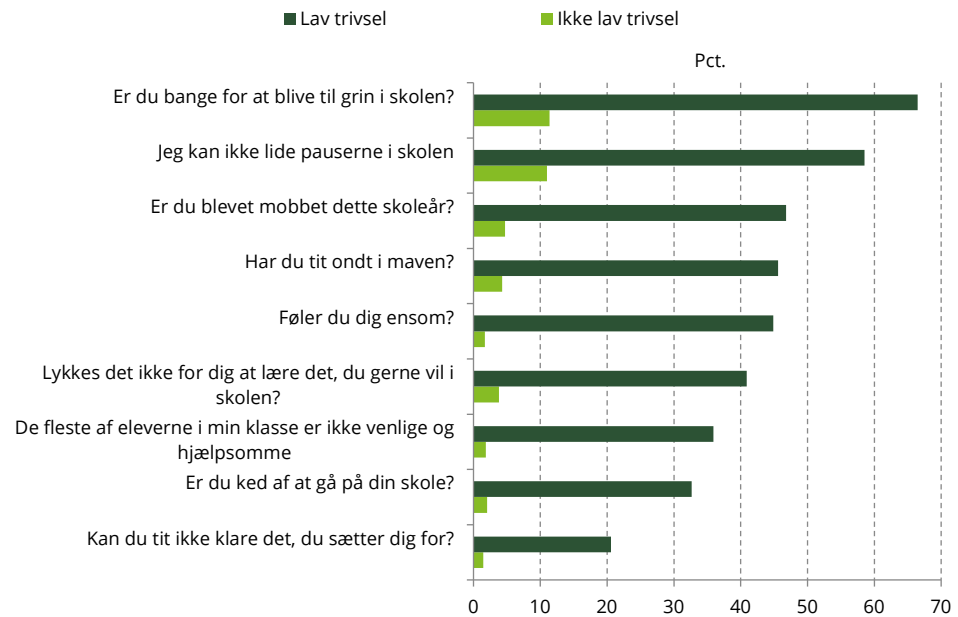
5. Bilag

Indikator for lav trivsel

Indikatoren sammensættes af ni spørgsmål

Indikatoren for lav trivsel er baseret på ni spørgsmål, som fremgår af figur 9. Hvis eleven har afgivet svar, der indikerer lav trivsel på mindst tre ud af de ni spørgsmål, har eleven lav trivsel. Blandt de unge med lav trivsel, har to tredjedele svaret, at de er bange for at blive til grin i skolen, mens det er 10 pct. blandt dem, der ikke har lav trivsel, jf. figur 9.

Figur 9 Andel, der har givet svar, der indikerer lav trivsel blandt elever fra 4.-9. klasse, 2015-2022

Anm.: For at have lav trivsel ifølge Børne- og Undervisningsministeriets definition, skal eleven have afgivet svar, der indikerer lav trivsel på mindst tre ud af de ni spørgsmål.

Kilde: Børne- og Uddannelsesministeriets nationale trivselsundersøgelse og egne beregninger.

Metode til at estimere sandsynlighed for lav trivsel

Metode

Vi anvender en lineær regressionsmodel til at beregne sammenhængen mellem en række faktorer på elevs sandsynlighed for at have lav trivsel defineret som ovenfor, jf. boks 1. Modellen giver mulighed for at måle, hvordan hvert enkelt karakteristikum korrelerer med sandsynligheden for mistrivsel, når man samtidig kontrollerer for de øvrige karakteristika, som vi kan måle. Dvs., vi sammenligner forskellen i trivsel for elever, som så vidt muligt ligner hinanden på alle de øvrige målte parametre end den betragtede parameter.

Boks 1 Estimation af forskellige faktorerers betydning

Vi estimerer elevens sandsynlighed for at have lav trivsel med en lineær sandsynlighedsmodel. Dette svarer til en OLS-regression, hvor den afhængige variabel antager værdien 0 eller 1. Vi kontrollerer for en række baggrundsfaktorer, der kan påvirke elevens sandsynlighed for at have lav trivsel:

$$\text{lav trivsel}_{ist} = \beta_0 + \alpha_1 X_{ist} + \alpha_2 H_{ist} + S_s + D_t + \epsilon_{ist} \quad (1)$$

hvor:

- lav trivsel_{ist} er en indikatorvariabel, som antager værdier 1 såfremt eleven vurderes at have lav trivsel og 0 ellers. Variablen måles for elev i på skole s i skoleåret t .
- X_{ist} er en vektor med forklarende variable for elev i . De forklarende variable omfatter blandt andet klassetrin, alder, køn, herkomst, sundhed, fritidsarbejde, mm.
- H_{ist} er en vektor med forklarende variable for elev i 's husstand. Det kan være flere sociale baggrundsfaktorer fx forældres uddannelsesniveau, indkomst eller om eleven bor sammen med begge forældre.
- S_s er skoledummies.
- D_t er årsdummies.
- ϵ_{ist} er et fejleled.

Alle variable som indgår i regressionsligningen (1) fremgår af tabel X. Koefficienterne i en lineær sandsynlighedsmodel kan fortolkes som bidrag til sandsynligheden for at have lav trivsel målt i pct.-point.

Vi har også undersøgt, hvordan betydningen af en række faktorer har udviklet sig over tid. Det gør vi ved at udvide regressionsligning (1) til at inkludere interaktionsled mellem årsdummies og de udvalgte faktorer. For at undersøge om betydningen af for eksempel køn og herkomst varierer over den betragtede periode vil regressionsligningen blive:

$$\text{lav trivsel}_{ist} = \beta_0 + \alpha_1 X_{ist} + \alpha_2 H_{ist} + \sum_{t=2015}^{2021} \alpha_{3,t} X_{ist}^{\text{pige}} D_t + \sum_{t=2015}^{2021} \alpha_{4,t} X_{ist}^{\text{herk}} D_t + S_s + D_t + \epsilon_{ist} \quad (2)$$

Derudover har vi også undersøgt om sandsynligheden for at have lav trivsel varierer efter elevens kommune. Dette har vi gjort ved at inkludere kommunedummies i regressionen. Ved yderligere at interagere disse kommunedummies med årsdummies kan vi undersøge, hvordan betydningen af den enkelte kommune udvikler sig over tid, relativt til en udvalgt kommune.